

Írta: Györfi Éva

AZ ÖRÖKBEOFAGADÁSI ADATBANKRÓL

Az 1997. november 1-jén életbelépett gyermekvédelmi törvény (Gyvt.) egyik rendelkezése volt egy örökbefogadási központ létrehozása, melynek feladata, hogy egységesebbé és hatékonyabbá tegye az örökbefogadási gyakorlatot. A központot az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet, majd ennek jogutódja, a Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet működteti. Az alábbi interjú 2000 nyarán készült az intézet azon munkatársaival, akik részt vettek az adatbank működtetésében. Megjelenésének aktualitását most az adja, hogy az intézet átalakulásával ennek a központnak a működése is részben megváltozik, és a korábbi munkatársak ma már nem dolgoznak itt. Ez az interjú összegzése az elmúlt három év tapasztalatainak.

Györfi Éva.: Mi indokolta az örökbefogadási központ létrejöttét?

Vajna Virág: A Gyvt. bevezetése előtt nem volt egységes nyilvántartás azokról a külföldiekről, akik Magyarországról szerettek volna gyereket örökbe fogadni, valamint a külföldi örökbefogadásnak nem volt egységes kritériuma. Ez volt az egyik indoka annak, hogy létrehozták ezt az adatbankot. Ma már csak ezen a nyilvántartáson keresztül lehet gyermekeket külföldieknek örökbe fogadni. Erre azért volt szükség, hogy átlátható legyen az örökbefogadás rendszere. A másik ok az, hogy azok a gyerekek, akiket a saját megyéjükben nem lehet sikeresen örökbe adni, azok az ország más megyéjében, vagy külföldön megtalálják a szüleiket. Ez nem jelenti azt, hogy cél a gyermekek külföldre történő örökbe adása. Azok a gyerek, akik ebben az adatbankban szerepelnek, többnyire olyan gyerekek, akiknek a saját területükön nem sikerült szülőket találni. Ez rögtön jelzi azt az örökbefogadással kapcsolatos szemléletváltást, miszerint nem gyermektelen pároknak keresünk gyereket, hanem a gyerekeknek megfelelő családot. Elsősorban Magyarországon, de ha ez semmiképpen nem lehetséges, akkor keresünk számukra külföldi örökbe fogadó szülőket. Az adatbank tehát átláthatóságot is biztosít az örökbefogadásban.

GYÉ: Vannak-e arra nézve tapasztalatok, hogy az adatbank mennyire segíti a területen dolgozó szakemberek munkáját?

VV: Amikor 1997 novemberében ez az adatbank létrejött, akkor azt láttuk, hogy a területen dolgozók nem voltak felkészítve arra, hogy most itt mi fog történni. Mi a célja az adatbanknak? Nagyon nehéz volt az együttműködést kialakítani a területen dolgozókkal, valamint láttatni velük azt, hogy a központnak az a célja, hogy az örökbefogadást felgyorsítsa. Valamint, hogy azok a gyerekek, akik számára az adott megyében nem találnak örökbe fogadó családot, az ország más területén esélyt kapjanak. Sem az adatbank működésének mikéntje, sem a szakemberek szerepe nem volt pontosan kitalálva. Tehát az országos intézet munkatársaira hárult az a feladat, hogy keretet szabjanak a jogszabályokon kívül annak, hogy ez az adatbank milyen módon, milyen feltételekkel, milyen határidőkkel segíti a területen dolgozó, örökbefogadással foglalkozó szakemberek munkáját. Azt is el kell mondani, hogy a megyék egy része gyanakodva fogadta az adatbank felállítását, többször megfogalmazódott az a gyanú, hogy ez az ő munkájuk ellenőrzésére, felülbírálására jött létre.

GYÉ: Mik a visszajelzések?

VV: A visszajelzések egyre jobbak. A TEGYESZ-ek legnagyobb része nagyon együttműködő. Szolgáltatják a törvényben előírt adatokat, a jogszabályban leírt információkat az adatbank számára. Nagyon jó kapcsolatot alakítottak ki az adatbankkal

dolgozó kollégákkal. Személyes kapcsolatot is, ami azt mutatja, hogy mégiscsak elfogadhatóvá vált a területen dolgozóknak is az a módszer, ami lehetővé tesz az ügyek gyorsabb lefolytatását, mint ahogy azok addig történtek. És azok a gyerekek, akik a koruknál, az adottságaiknál fogva mielőbb családokba kerülhetnek, ne várjanak hosszú éveket az örökbe fogadó szülőkre.

GYÉ: Azt mondtad, hogy a jogszabály adta kereteken kívül – vagy belül – végül is ez az örökbefogadási központ határozta meg azokat a szabályokat, normákat, hogy mi alapján működik. E mentén megpróbál egy egységes gyakorlatot megteremteni. Mik ezek az alapvető szabályok, amik alapján működik?

VV: Az adatbank nyilvántartja a Magyarországon örökbe adható azon gyerekek adatait, akiket a saját területükön nem tudtak örökbe adni. A megyék felküldik ezeknek a gyerekeknek az általuk kidolgozott adatlapjait, melyek a következő adatokat tartalmazzák a gyerekről: a születési idő, egészségi állapot, származás. Kódszám alapján tartjuk nyilván ezeknek a gyerekeknek az adatait. Másrészt nyilvántartjuk azoknak a magyar örökbe fogadni szándékozókknak az adatait, akik akkor, amikor a helyileg illetékes TEGYESZ-nél jelentkeznek, hozzájárulnak ahhoz, hogy az alkalmassági határozat megszületése után az országos nyilvántartásba is bekerüljenek. Itt tartom fontosnak megemlíteni a TEGYESZ-ek felelősségét abban, hogy szakszerű és korrekt tájékoztatást adjanak arról, hogy milyen előnyökkel jár a magyar örökbe fogadó szülő számára az, ha ebbe az adatbankba bekerül. Nyilvánvalóan növeli az esélyeit, mivel az egész ország területéről lehetősége van gyermekét örökbe fogadni. Harmadrészt tartalmazza azoknak a külföldi szülőknak az adatait, akik magyar gyermeket szeretnének örökbe fogadni. Fontosnak tartom elmondani, hogy amíg a magyar szülők közül csak azok szerepelnek ebben a nyilvántartásban, akik kérik felvételüket, addig a külföldiek mindenképpen bekerülnek. A jogszabály értelmében külföldi állampolgárok csak ezen a rendszeren keresztül fogadhatnak magyar gyermeket örökbe. Másképpen külföldi örökbefogadás nem bonyolódhat. Csak az adatbankon keresztül. Fontos feladat még a beérkezett adatok feldolgozása és illesztése. Ez azt jelenti, hogy a beérkező gyermekek adataihoz, elsősorban a magyar szülők köréből, másodsorban a külföldi örökbefogadók köréből keresünk örökbe fogadó szülőket. Adataikat kiválasztás után a helyi TEGYESZ-eknek küldünk meg. Az ő feladatuk a legmegfelelőbb szülők kiválasztása, valamint az ügyek befejezése. A ki nem választott szülők az eredeti sorszámukkal visszakerülnek a mi adatbankunkba.

GYÉ: Mi történik azokkal, akik külföldi állampolgárként jelentkeznek, esetleg ide telefonálnak, hogy szeretnének magyar gyermeket örökbe fogadni?

Gunderlach Judit: Először is vagy telefonon vagy írásban tájékoztatjuk őket arról, hogy mik azok a dokumentumok, amiket be kell szerezniük ahhoz, hogy egy magyar állampolgárságú gyermeket örökbe fogadhassanak. Amennyiben ezeknek a dokumentumoknak a beszerzése és hiteles fordítása után az iratokat megküldik, itt ellenőrizzük, hogy minden dokumentum rendben van-e, illetve megfelel-e az elvárásoknak. Megnézzük, hogy az adott pár vagy egyedülálló személy milyen gyermeket szeretne örökbe fogadni, nemét, korát, egészségi állapotát tekintve. Ezután nyilvántartásba vesszük. A nyilvántartásba vételt követően figyelembe vesszük őket akkor, amikor egy gyermek számára szülőt keresünk.

GYÉ: Lassan három éve ezen a központon keresztül bonyolódik az összes nemzetközi örökbefogadási ügy. Mik a tapasztalatok, hogy kik azok a külföldiek, akik Magyarországról szeretnének örökbe fogadni?

VV: A legtöbb a külföldi állampolgár közvetítő szervezetten keresztül jelentkezik. Ezen szervezetek működését hasznosnak tarjuk, mert általában megfelelően felkészítik a szülőket

arra, hogy itt mi fog történni. Ismerik a magyarországi örökbefogadási gyakorlatot, a jogszabályokat, adott esetben az örökbefogadással foglalkozó szakembereket is. Tehát a szülők nem felkészületlenül jönnek. Természetesen lehetőség van arra is, hogy valaki ne vegye igénybe közvetítő szervezet munkáját. De az a tapasztalatunk, hogy főleg a hivatalos eljárások alatt hátrányba kerülnek azok, akiknek nincsen közvetítőjük. Hiszen nincsenek ismereteik arra vonatkozóan, hogy milyen eljárási szabályoknak is kell megfelelniük, és nyelvi nehézségek is vannak. Úgyhogy mi általában pártoljuk azt, hogy közvetítő szervezet vagy képviselő útján – akik sokszor ügyvédek, vagy konzulátus szakemberei – jelentkezzenek. Így sokkal egyszerűbb számukra az ügyek intézése akkor, amikor már mint potenciális örökbefogadók Magyarországra érkeznek. Sok országgal nagyon jó munkakapcsolatot alakítottunk ki. Skandináv országokból pl. nagyon sok szülő jelentkezik, de el lehet ezt mondani Németországról, Olaszországról, Franciaországról, Spanyolországról, USA-ról is. A három éves gyakorlat megmutatta azt, hogy nem volt hiábavaló a kommunikáció a szülőkkel, illetve a közvetítő szervezetekkel a pontos elvárásokról. Azt látjuk, hogy egyre pontosabb, egyre precízebb akták kerülnek hozzánk. Míg az elején nagyon sok probléma volt abból, hogy milyen papírokat, fordításokat fogadunk el, ez mára pozitív irányban változott. Ebben nyilván szerepe van annak, hogy igyekszünk minden évben legalább egyszer összehívni a közvetítő szervezeteket. Tájékoztatjuk őket az aktuális jogszabályi változásokról, a rendszer működéséről, a tapasztalatokról. Kikérjük a véleményüket arra vonatkozóan, hogy ők mit tartanának hasznosnak, hogy ez a rendszer még rugalmasabban és dinamikusabban működhessen.

GYÉ: Az előbbieken külföldi aktákról, dokumentumokról volt szó. Mit lehet arról mondani, hogy van-e különbség, és ha igen mik a különbségek a hazai és a külföldi örökbefogadók között? Gondolok itt felkészültségre, elvárásokra, szemléletre, gyermekekkel szemben támasztott igényekre, toleranciára.

VV: Az a tapasztalat ezzel kapcsolatban – ezt a kezdetektől fogva látjuk –, hogy mivel az örökbefogadás kultúrája nagyobb hagyományokra tekint vissza külföldön, a külföldi szülők bizonyos értelemben sokkal felkészültebbek, és sokkal inkább tudják, hogy mivel is állnak szemben, mire vállalkoznak akkor, amikor egy külföldi családba szeretnének örökbe fogadni egy gyermeket. Ezzel szemben a magyar örökbe fogadó szülőknél azt a nehézséget látjuk, hogy nagyon sokszor azoktól a szervezetektől sem kapják meg a segítséget, akiknek pont ez lenne a feladatuk. Pl., amikor egy magyar örökbe fogadó szülő elmegy egy gyermekvédelmi szakszolgálathoz, teljesen kiszolgáltatott az ottani helyzetnek, hiszen nem tudja, hogy mi is vár rá akkor, amikor örökbe szeretne fogadni. Sok esetben – bár egyre kevesebb ilyen esetet tapasztalunk – nem megfelelő a szülők tájékoztatása, felkészítésről nem is beszélve. A toleranciát tekintve azt lehet elmondani, hogy nagyon sok ország esetében ma már elképzelhetetlen az, hogy származása alapján döntsön arról, hogy egy gyermeket örökbe szeretne-e fogadni. Ugyanakkor a magyar örökbefogadások lebénulnának akkor, ha azt mondanánk a szülőknek, hogy nem tehetnek kitévelt a származásra vonatkozóan. Ez azért van így, mert úgy tapasztaljuk, hogy a magyar örökbefogadók kevésbé nyitottak a más származású gyermekek örökbefogadásával kapcsolatban. Egészen konkrétan a roma származású gyerekek örökbefogadásáról beszélek. De ugyanez elmondható az egészségükben károsodott gyerekekről is. Persze ehhez hozzátartozik az is, hogy sok esetben nem pontosan vagy tévesen kapnak felvilágosítást a gyerekek állapotáról. Nem születnek pontos diagnózisok. Nincsenek korrekt információk a gyógyíthatóságról és arról, hogy milyen nehézségek várhatók a későbbiekben. De azt látjuk, hogy egyre kevésbé akadály a örökbefogadásnak a kisebb egészségi rendellenesség vagy a származás. Azt, hogy hogyan lehet ezt segíteni a szülők esetében, ezzel, kapcsolatban mi erősen

szorgalmazzuk azt, hogy sok európai országhoz hasonlóan a szülők részvétele kötelező legyen egy felkészítő tanfolyamon. Kerüljön Magyarországon is törvénybe, hogy az alkalmasság egyik feltétele a felkészítő tanfolyamon való részvétel.

GYÉ: Ezek szerint Magyarországon jogszabály úgy-ahogy szabályozza az alkalmasság feltételeit, ez mégsem egységes. Mivel ez mégiscsak egy országos központ, mit lehet arról elmondani, hogy milyenek a magyar örökbe fogadni szándékozók?

Bogár Zsuzsa: Az országos tapasztalatok szerint az örökbe fogadni szándékozók, amikor örökbefogadásra jelentkeznek, tele vannak bizonytalansággal, szorongással. Nagyon sok szülő az örökbefogadás előtt hosszú időn keresztül próbálkozott, hogy saját gyereke legyen, és nagyon sokszor ebből adódó lelki problémákkal is meg kellett küzdeniük. Természetes ez után, hogy az elképzeléseik sokszor irreálisak az örökbefogadásra vonatkozóan. Általában egészséges, fehérbőrű csecsemőt szeretnének. Nincsenek tisztában azzal, hogy ez nem mindig teljesíthető. Többek között ezért is lenne fontos a felkészítő, hogy ezekkel dolgokkal tisztában legyenek. Az intézetben tartottunk egy felkészítőt, idén februártól áprilisig.

Szomorú tapasztalatunk ezzel kapcsolatban, hogy nagyon nehéz volt szülőket toborozni erre a felkészítő képzésre, mivel ez ma még nem kötelező. Ezért sokan úgy érzik, hogy semmi értelme elvégezniük egy ilyen tréninget. Minek nekik erre felkészülni, hiszen egy vér szerinti szülőt sem készítenek fel akkor, amikor gyereket vár. Negyven családot kerestünk meg, akiről úgy tudtuk, hogy érdeklí őket egy ilyen lehetőség, és mindössze nyolc személy vett részt, és tartott ki végig a felkészítőn. A tapasztalat itt is az volt, hogy a szülőknek sok furcsa elképzelése van az örökbefogadásról. Akik végigcsinálták, azoknál észrevehető volt, hogy milyen komoly szemléletváltozáson mentek keresztül. Ez leginkább a gyermek vér szerinti gyökereinek tiszteletben tartásában volt megfigyelhető.

GYÉ: Lehet-e arról valamit mondani, hogy ma Magyarországon az az általános gyakorlat, hogy az örökbefogadásra való alkalmasságnak alapvető kritériuma, hogy valakinek mekkora háza van m²-t tekintve, jók-e az anyagi viszonyai, erkölcsileg fedhetetlen-e? Szóval egy csomó formálisan látványos feltételt tud felmutatni, ugyanakkor a pszichológiai alkalmasságot tekintve nagyon zavaros kép bontakozik ki. Mégis, mik azok a legfontosabb motivációk, amiket ismerni lehet, amiket beismernek az örökbe fogadni szándékozók? Mi az örökbefogadások célja a szülők részről?

VV: Az a tapasztalat, hogy bár a közvélemény szerint elsősorban meddő, gyermektelen házaspárok szeretnének örökbe fogadni, ez nem feltétlen van így. Egyre több olyan család vállalkozik az örökbefogadásra, ahol már van egy vagy több vér szerinti gyermek. Mégis úgy érzik, hogy szeretnének egy gyermeket örökbe fogadni, akinek nem adatik meg a lehetőség, hogy vér szerinti szüleivel nőjön fel. Mégis, ha motivációkat kérdezzük, akkor gyakran sztereotip válaszokat kapunk. „Szeretjük a gyerekeket”; „Nem lehet saját gyerekünk, de szeretnénk gyereket”; „Gyerek nélkül nem érezzük teljesnek az életünket” stb. Ezek mögött azonban nem mindig lelhetőek fel a valódi motivációk, és önmagukban, bár sokszor valóban igazak, nem feltétlen tesznek alkalmassá az örökbefogadásra.

GYÉ: Vannak-e arra vonatkozó adatok, hogy az embereknek a nagyobb része nyíltan vagy titkosan fogad-e örökbe gyermeket Magyarországon? És a magyar gyakorlat mennyiben tér el más országoktól?

BZS: A felkészítő tapasztalatai alapján tudok erről mondani néhány szót. Ott azt tapasztaltam, hogy a nyílt örökbefogadás egyáltalán nem volt elfogadott a résztvevők számára. Még azok a párok is elutasították ezt a formát, akik egyébként fontosnak tartották a vér szerinti kapcsolatot, a gyökereket. Ők is elzárták attól, hogy esetleg kapcsolatot tartsanak a vér szerinti szülőkkel.

GJ: Ehhez annyit fűznék hozzá, hogy Magyarországon alapvetően fogalomzavar van a titkos, illetve a nyílt örökbefogadással kapcsolatban. Sokszor még a szakemberek is másként használják a fogalmakat, de a köznyelvben a valódi tartalmától eltérően használják ezeket. Tehát a titkos örökbefogadás azért nagyjából világos, hogy azt jelenti: nem ismerik egymást az örökbefogadásban részt vevő, érintett szereplők. Ma már a gyermeknek joga van 14 éves kora után az örökbe fogadó szülő beleegyezésével, 18 éves kora után pedig annak beleegyezése nélkül is megismerni a vér szerinti szülő adatait. De leélheti úgy az életét, hogy nem is tudja meg, hogy ő örökbe fogadott gyerek. Ez a nyílt örökbefogadásnál nem így van. Az örökbefogadót kapcsolattartásra kötelezik a vér szerinti szülővel. Magyarországon a nyílt örökbefogadás kifejezést a félig nyílt örökbefogadásra használják. Amikor az örökbeadó és az örökbefogadó ismerik egymást, a gyerek tudja, hogy örökbe fogadták, elvileg tudhatja, hogy kik a vér szerinti szülei. Ugyanakkor a kapcsolattartás nem elfogadott dolog. Még ma is sokan gondolják azt, hogy a gyereknek az a legjobb, ha semmit nem tud a származásáról. Itt pedig visszatérhetünk az alkalmasság és a felkészítés témájára. Mégpedig, hogy mennyire alkalmas egy gyermek örökbefogadására az a személy, aki azt gondolja, hogy a vér szerinti szülőről való ismerte, ne adj Isten a vele való kapcsolat káros lehet a gyerekekre nézve.

VV : A beszélgetésekből az derül ki, hogy szinte mindenki titkosan szeretne örökbe fogadni. Sőt ezt szeretné titokban is tartani mind a gyerek, mind a környezete előtt. Tudunk olyan esetről, amikor a házaspár kész volt a lakhelyéről elköltözni, csak azért, hogy a környezete úgy tudja, hogy az általuk nevelt gyermek a vér szerinti gyerekük. Nyilván vannak érvek és ellenérvek a titkos és a nyílt örökbefogadás esetén is. Ha azonban a gyerek érdekeit nézzük – nekünk mint szakembereknek pedig elsősorban a gyerek érdekeit kell néznünk –, azt kell mondanunk, hogy minden résztvevő számára a nyílt örökbefogadás sokkal könnyebb. Az, hogy a szülők ennyire elutasítják a nyílt örökbefogadást, annak sajnos egyik fontos oka, az, hogy a szakemberek sem képviselik egységesen ugyanazt az álláspontot. Amikor a felkészítésről beszélünk, én fontosnak tartanám, hogy a szakembereknek is legyen egy felkészítés az örökbefogadásról. Fontos lenne tudatosítani bennük azt, hogy nem egyszerűen aktákkal dolgoznak, hanem gyerekek jövőjéről és családok sorsáról döntenek.

GYÉ: Voltak-e olyan panaszos gyerekek vagy felnőttek, akik az intézethez fordultak a saját örökbefogadásukkal kapcsolatban?

VV: Volt sajnos nem egy, ma már saját gyermeket nevelő – elsősorban nő –, aki kétségbeesve kereste meg az intézetet, hogy megtudta, hogy őt a szülei titkosan örökbe fogadták. Most szeretne nyomára bukkanni annak, hogy kik az ő vér szerinti szülei. Ezekben a történetekben az a megrendítő, hogy egyrészt gyakran a régi papírok már nem vagy csak nehezen lelhetőek fel. Az illetékes gyámhivatalok az aktuális ügyekkel vannak elfoglalva, a régi ügyekkel nem foglalkoznak. Számos olyan történet van, amikor titkolni igyekeznek a gyermek elől az örökbefogadást, de általában ez nem marad titokban, a legtöbbször kiderül. Bár az intézetnek adatai nincsenek, sőt személyes ügyfélfogadásra sem vagyunk berendezkedve, mégis igyekszünk segíteni. Mivel azonban információk nincsenek a birtokunkban, ezért sokszor csak a további csatornák felkutatásában tudunk segíteni.

GYÉ: Eddig szó esett az örökbefogadó szülőkről és a szakemberekről. De gyermekéről lemondó szülőnek milyen segítséget tud nyújtani ez a központ vagy a magyar örökbefogadási rendszer?

BZS: Azzal ma már egyre többen tisztában vannak, hogy nem szabad elfeledkezni a vér szerinti szülőkről sem, mivel ők is nehéz döntést hoznak, és traumatikus is lehet számukra az, hogy lemondanak a gyermekükről. De az a helyzet, hogy arra nincs gyakorlat, hogy

milyen formában foglakozzanak a vér szerinti szülőkkel. Pedig erre mindenképpen nagy szükség lenne. Az is előfordul, hogy a gyerekről való lemondás nem is saját akaratukból, hanem valamilyen külső nyomás hatására történik.

GYÉ: Más országokban erre milyen módszerek vannak?

VV: Ennél a témánál azzal kell kezdenünk, hogy sok országban, így pl. Hollandiában nagyon kevés az örökbeadható gyermekek száma. Ennek nem az az oka, hogy ott nincsenek krízisben lévő nők, családok, hanem az, hogy a helyzetük megoldására nem az az egyetlen lehetőség, hogy lemondjanak a gyermekükről. Nyilván egy pánik helyzetben nem segítség azt mondani, hogy nem baj, ha nem tudja nevelni a gyereket, mondjon le róla, adja örökbe, és minden rendben lesz. Döntésben segíteni embereket úgy lehet, ha alternatívákat tudunk nekik nyújtani. A gyerekről való lemondás jogi feltételeire a szakembereknek felvilágosítást kell adni. Ennek minden jogi feltételéről illetve következményéről. Ha pedig valaki mégis lemond a gyerekről, akkor ennek lesz egy gyásza. Ennek feldolgozásába se kelljen belerokkannia. Ehhez is segítséget kell kapnia. Nem az a cél, hogy egyre több örökbe adható gyerek legyen, hanem az a cél, hogy az anyákat és a családokat képessé tegyük a gyermekük felnevelésében. Fejlett szociális ellátórendszerekben a családgondozás ebben ad segítséget, vagy pedig a gyerekről való lemondás feldolgozásában nyújt támaszt. De a gyerekről való lemondásra gyakorlatilag alig kerül sor. Ezért is van az, hogy ezekből az országokból az örökbe fogadni szándékozók külföldön jelentkeznek (Pl. Magyarországon).

GYÉ: Magyarországon hogyan változott az örökbefogadások száma, mióta ez a központ működik. Hány gyermeket adtak örökbe a központi adatbank közreműködésével?

Kovács Lajosné: 2000. július 30-ig 92 gyereknek indította el az örökbefogadását a központ abban az évben. Le is zárult 55 örökbefogadás. Ezen belül pedig igen magas a magyar szülők aránya. Sikerként említhetjük azt, hogy a TEGYESZ-ek szakreferensei egyre gyakrabban kérik a segítségünket problémásabb esetekben. Az országos nyilvántartással kapcsolatos szemlélet változása abban is látható, hogy régebben azt mondták a szülőknek, hogy az adatbankba jelentkezni teljesen felesleges, mert úgysem kapnak azon keresztül gyereket. Vagy ha kapnak, akkor csak azokat a gyereket, amiket nem tudtak máshol örökbe adni. Most már ez szerencsére nem így van, hanem kezd egyre jobban működni a rendszer.

GYÉ: Melyek a leggyakoribb súrlódási pontok a központi adatbank és a területen dolgozó szakemberek között?

KL: Igen komoly gondokat okoz az, hogy az intézet, a TEGYESZ-ek és a gyámhivatalok között semmi nem szabályozza az együttműködést. Tulajdonképpen szívességből dolgozunk együtt, tehát, ha jók a személyes kapcsolatok, akkor jól dolgozunk együtt, ha nem jók, akkor nem dolgozunk együtt. Semmi nem kötelezi egyik felet sem, hogy együttműködjön a többiekkel. De jó dolog az, hogy egyre több megyéből kérik a segítségünket, és folyamatos kapcsolattartás mellett dolgozunk. Így addig tudunk dolgozni az ügyeken, amíg megtaláljuk a gyerek számára legmegfelelőbb szülőt, aki már sok esetben a mi rendszerünkől kerül ki. Küldjük a szülők adatait, és egy ideig ez se az igazi, az se a legjobb, ők nem pont ezt szeretnék, de végül akad egy család, aki minden szempontból megfelelő. Ezek jó dolgok. A rossz az, amikor az ember hiába „kínálgatja” a szülőket, de csak visszautasításban van része, mert a megyének van saját jelöltje, a szabályok ellenére. Van, amikor teljesen érthetetlen szempontok miatt mindent visszautasítanak.

GYÉ: Mekkora szabadságot élvez a TEGYESZ a kiválasztásban?

KL: Gyakorlatilag teljes szabadságot kapnak. Ez teljesen rendben is van, mivel ők legalább az egyik felet, mégpedig a gyereket ismerik. Így, az általunk ajánlott szülők közül, akiket mi az illesztés során a gyerek objektív paraméterei alapján választunk ki, a gyerek igényeinek legmegfelelőbbet fogják kiválasztani. Mi egyiket se ismerjük. A gyerekről szinte

semmit nem tudunk, az örökbe fogadni szándékozókra pedig csak iratok állnak rendelkezésre. így elismerjük azt, hogy nekik több joguk van azt mondani, hogy ennek a gyerekeknek ez a házaspár a legideálisabb a lehetőségek közül.

GYÉ: Egy adott szülőjelölt elutasításának mik szoktak a leggyakoribb indokai lenni?

KL: Vannak nem szakmai indokok, ezeket tudjuk a legnehezebben elfogadni: nem beszélnek a nyelvet, nincs közvetítő szervezet, azaz megbonyolódik az eljárás. A szakmai indokok, hogy a gyermek és a szülők között nem alakul ki a kölcsönös szimpátia, egy adott szülő elvárásainak a gyerek nem fog tudni megfelelni, ez pedig sikertelenné teheti az örökbefogadást. Vagy egy adott gyerek számára az egyedülálló kevésbé megfelelő, mint a család, vagy más esetben egy gyermek számára nem túl előnyös, ha a családban már van másik gyermek, de az is lehet, hogy éppen a testvérek jelenléte könnyíti meg a beilleszkedést.

GYÉ: Hogyan összegeznének az elmúlt három év mind pozitív, mind negatív tapasztalatait?

VV: Az adatbank felállásakor az intézet munkatársai nagyon egyedül voltak a rendszer kidolgozásában. Nagyon nagy munka volt, de mára működőképes és sikeres. Eleinte nem volt könnyű kapcsolatot kiépíteni a területen dolgozókkal, akik éveken vagy évtizedeken keresztül egy másik rendszerben dolgoztak, sőt esetenként egész másként gondolkodtak a témáról. Nehéz volt ez az átállás, de egyre inkább egymás segítése a célja mind megyei szakszolgálatoknak, mind a gyámhivatalok munkatársainak. Nehézséget okoz, hogy a jogszabályok az Intézet feladatának csak az adatok nyilvántartását jelölik meg, illetve ezeknek az adatoknak az illesztését. Ez nehezen valósítható úgy meg, hogy nem kapunk visszajelzést. Gyakran ér bennünket az a vád, hogy túlságosan belefolyunk, messzire megyünk az ügyekkel, pedig nem vagyunk hatóság. Ez így igaz, nem tudjuk elvégezni a hatóságok munkáját. De az ügyek tőlünk indulnak, és ezért nekünk abban is felelősséget kell vállalnunk, hogy mi lesz az eljárás kimenete.

Az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet örökbefogadási központja által végzett felmérés és tevékenység
1999-2000 okt. 1-ig örökbeadások

Megye	Jelentett gyermek	Lezárult 1999-ben	Lezárult 2000-ben	Összesen	Ebből mi összesen'	Jelenleg 10 éven aluli örökbe adható	Magyar várakozók
Bács-Kiskun*	(17)	36	18	54	9	1	44
Baranya	106	17	20	37	10	0	29
Békés	107	15	22	37	0	0	42

Borsod	310	51	38	89	31	1	70
Csongrád	168	21	14	35	3	0	35
Fejér	36	15	21	36	11	1	102
Főváros	366	84	50	134	4	0	200
Győr	160	18	19	37	12	0	8
Hajdú	164	28	19	47	15	0	60
Heves	152	22	17	39	16	1	25
JNSZ (Szolnok)	240	28	16	44	19	5	16
Komárom	174	16	16	32	9	0	41
Nógrád	90	12	15	27	5	0	24
Pest	155	42	36	78	9	0	182
Somogy	306	13	11	24	2	2	40
Szabolcs	153	49	53	102	59	2	29
Tolna	134	7	5	12	1	2	23
Vas	63	9	3	12	0	0	0
Veszprém	165	26	21	47	22	0	24
Zala	241	15	13	28	23	2	16
	258	524	427	951	260		1010

Az örökbe adható gyermekek kb. harmadát segítségünkkel adták örökbe.

* Nem jelentik az összes gyermeket.